

PARTEA GENERALĂ

Titlul I. Principiile și limitele aplicării legii procesuale penale

Art. 1. Normele de procedură penală și scopul acestora. (1) Normele de procedură penală reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală.

(2)^[1] Normele de procedură penală urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesuală penală, precum și ale pactelor și tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte.

ADNOTĂRI

1. Noul Cod de procedură penală renunță la enunțarea scopului procesului penal în primul articol al său, debutând, mai puțin doctrinar și mai mult pragmatic și reflectând un obiectiv de reglementare restrâns la ceea ce se înțelege *stricto sensu* prin proces penal, cu enunțarea normelor de procedură penală și a scopului acestora.

2. Primul alineat al art. 1 permite interpretarea în sensul că sunt considerate norme de procedură penală și cele care, fără a fi cuprinse în Codul de procedură penală și fără a fi, în mod necesar, definite ca atare, reglementează proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală. Exemple ale acestor norme sunt: cele privind derularea de proceduri judiciare din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, sau cele privind derularea de proceduri judiciare din legile de executare a pedepselor, privative sau neprivative de libertate – Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, respectiv Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal –, ori cele cu caracter tranzitoriu cuprinse în actele normative emise în vederea aplicării noilor coduri, cum sunt cele din Capitolul II al Legii nr. 255/2013 ori cele din art. 4 din O.U.G. nr. 116/2013 privind măsurile necesare pentru funcționarea comisiilor de evaluare din penitenciare, din centrele de reeducare și din centrele de reținere și arestare preventivă, precum și pentru stabilirea unor măsuri în vederea bunei funcționări a instanțelor pe durata desfășurării activității acestor comisii.

3. Scopul normelor, cuprins în alin. (2) al art. 1, reflectă aceeași viziune pragmatică a legiuitorului și face referire la desfășurarea activității organelor judiciare. Prin urmare, spre deosebire de reglementarea anterioară, care avusese o abordare generoasă asupra scopului procesului penal în general și al normei procesuale penale în special, legiuitorul

^[1] Alin. (2) al art. 1 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 1 din Legea nr. 255/2013.

noului cod s-a limitat la a face referire exclusiv la normele procesual penale ca fiind cele ce conferă cadrul de desfășurare în mod eficient a activității organelor judiciare, de aici decurgând, ca o consecință și condiționalitate în același timp, referirea la garantarea drepturilor subiecților și părților procesului penal, în context constituțional, convențional și comunitar. Astfel, noul Cod de procedură penală lasă în continuare doctrinei să stabilească aspecte importante privind procesul penal, precum momentul încetării procesului penal – cu sau fără executarea integrală a pedepsei. Pe de altă parte însă, codul confirmă și reamintește, încă din primul său articol, necesitatea analizării, în aplicarea textelor sale, a Constituției și a jurisprudenței C.C.R., a Convenției europene a drepturilor omului, cu tot ce înseamnă jurisprudența C.E.D.O. atât față de România, cât și față de alte state europene, respectiv a normelor dreptului Uniunii Europene, cu jurisprudența în plină formare în materie procesual penală a C.J.U.E., precum și a dispozițiilor celorlalte pacte și tratate internaționale la care România este parte.

JURISPRUDENȚĂ NAȚIONALĂ

Curtea Constituțională

Codul de procedură penală nu exclude incidența altor norme de procedură, cu care se completează în cazul lipsei contrarietății. 23. (...) având în vedere dispozițiile art. 2 CPC, dispozițiile acestui cod reprezintă procedura comună în materie civilă, aceasta aplicându-se și în alte materii, în măsura în care legile ce reglementează aceste materii nu cuprind dispoziții contrare. Or, aceste prevederi legale trebuie coroborate cu cele ale art. 1 CPP, conform cărora Codul de procedură penală reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală, fără să excludă incidența altor norme de procedură, cu care se completează în cazul lipsei contrarietății. De altfel, această teză este confirmată de jurisprudența C.C.R., conform căreia dispozițiile Codului de procedură penală se completează cu cele ale Codului de procedură civilă în materia măsurilor asigurătorii (Decizia nr. 20 din 19 ianuarie 2016, Decizia nr. 28 din 20 ianuarie 2016, Decizia nr. 324 din 17 mai 2016, §§20-24, și Decizia nr. 761 din 13 decembrie 2016, §§18-20). Același raționament juridic este valabil, în mod corespunzător, în ceea ce privește administrarea probelor [pentru rezolvarea chestiunilor prealabile – n.n.], care se face conform regulilor specifice materiei juridice corespunzătoare naturii faptelor ce trebuie dovedite, adică potrivit regulilor din domeniul juridic de origine (*dec. nr. 102 din 17 februarie 2021, M. Of. nr. 357 din 7 aprilie 2021*).

Art. 2. Legalitatea procesului penal. Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

ADNOTĂRI

Textul noului cod reflectă principiul legalității fără a mai face referire expresă la cele două faze – de urmărire penală și de judecată, care erau cuprinse în art. 2 din fostul cod. De altfel, legalitatea procesului penal, inclusiv a fazei de executare, este reflectată în mod distinct în cele două legi de executare – a se vedea, în acest sens, art. 1 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, respectiv art. 4 din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

C.E.D.O. a stabilit o legătură între legalitatea procesului penal – *nullum iudicium sine lege* – ca principiu general de drept și egalitatea armelor, cum se va observa din prezentarea jurisprudenței instanței europene pe acest subiect.

JURISPRUDENȚĂ NAȚIONALĂ

I. Curtea Constituțională

1. Art. 7 parag. 1 CEDO are în vedere normele penale de drept substanțial, iar nu pe cele de drept procesual. 34. Scopul prevederilor art. 7 parag. 1 CEDO este acela de a asigura o protecție efectivă împotriva urmărilor și condamnărilor penale arbitrare, ce se circumscrie respectării principiului legalității. Principiul legalității nu se limitează la a interzice aplicarea retroactivă a dreptului penal în defavoarea acuzatului: acesta consacră, totodată, la modul mai general, principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și pe cel care dispune să nu se aplice legea penală în mod extensiv în detrimentul acuzatului, mai ales prin analogie (...). 35. Astfel, este evident că prevederea convențională are în vedere normele penale de drept substanțial, iar nu pe cele de drept procesual (*dec. nr. 631 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 77 din 29 ianuarie 2015*).

2. Principiul legalității. Cerințe de calitate a legii. ► a) 42. (...) prin hotărârea pronunțată în cauza *Sissanis c. României* (§66), instanța europeană [C.E.D.O. – n.n.] a reținut că sintagma „prevăzută de lege” impune ca măsura incriminată să aibă un temei în dreptul intern, însă vizează, de asemenea, calitatea legii în cauză: aceasta trebuie, într-adevăr, să fie accesibilă justițiabilului și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. S-a reținut, totodată, că, pentru ca legea să satisfacă cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului. În plus, a fost statuat faptul că nu se poate considera drept „lege” decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite cetățeanului să își controleze conduita; apelând la nevoie la consiliere de specialitate în materie, el trebuie să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă. De asemenea, prin hotărârea pronunțată în cauza *Rotaru c. României* (§52), Curtea a reamintit jurisprudența sa constantă, conform căreia „prevăzută de lege” înseamnă nu doar o anume bază legală în dreptul intern, ci și calitatea legii în cauză: astfel, aceasta trebuie să fie accesibilă persoanei și previzibilă. Totodată, în hotărârea pronunțată în cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României* (§34), Curtea de la Strasbourg a statuat că noțiunea „drept” folosită la art. 7 CEDO corespunde noțiunii de „lege” ce apare în alte articole CEDO; ea înglobează dreptul de origine atât legislativă, cât și jurisprudențială și implică condiții calitative, printre altele, pe cele ale accesibilității și previzibilității. (...) 46. Având în vedere aceste considerente de principiu dezvoltate în jurisprudența C.E.D.O., C.C.R. pune, în mod esențial, accentul pe respectarea exigențelor de calitate a legislației interne, legislație care, pentru a fi compatibilă cu principiul preeminenței dreptului, trebuie să îndeplinească cerințele de accesibilitate [normele (...) trebuie reglementate la nivel de lege], claritate (normele trebuie să aibă o redactare fluentă și inteligibilă, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce, într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie), precizie și previzibilitate (*lex certa*, norma trebuie să fie redactată clar și precis, astfel încât să permită oricărei

persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita și să fie capabilă să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat) (*dec. nr. 51 din 16 februarie 2016, M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016*). ► **b)** 50. (...) în cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României*, §35, C.E.D.O. a reținut că însemnătatea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de contextul textului de lege, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatarilor săi (*Groppera Radio AG și alții c. Elveției*, §68). S-a arătat, astfel, că previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la o bună consiliere pentru a evalua, la un nivel rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea decurge dintr-o anumită acțiune. Totodată, s-a reținut prin aceeași jurisprudență că, având în vedere principiul generalității legilor, conținutul acestora nu poate avea o precizie absolută. Una dintre tehnicile-tip de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. De asemenea, numeroase legi se folosesc de eficacitatea formulelor mai mult sau mai puțin vagi pentru a evita o rigiditate excesivă și a se putea adapta la schimbările de situație. Funcția decizională acordată instanțelor servește tocmai la îndepărtarea îndoielilor ce ar putea exista în privința interpretării normelor, ținând cont de evoluțiile practicii cotidiene, cu condiția ca rezultatul să fie coerent (*Cantoni c. Franței*, §31) (*dec. nr. 102 din 17 februarie 2021, M. Of. nr. 357 din 7 aprilie 2021*).

II. Instanțe judecătorești

3. Recunoașterea unei căi de atac în alte condiții decât cele prevăzute de legea procesual penală. Încălcarea principiului legalității. Dispozițiile art. 2 din Protocolul nr. 7 consacră dreptul oricărei persoane condamnate în primă instanță de a cere reexaminarea vinovăției sale de către o jurisdicție superioară. Aceasta implică, evident, examinarea fondului acuzațiilor, lucru nepermis în cadrul contestației în anulare, prin intermediul căreia pot fi reparate doar erori de procedură, nu și cele de judecată. Potrivit dispozițiilor art. 408 alin. (1) CPP, sunt susceptibile de reformare pe calea apelului exclusiv hotărârile judecătorești nedefinitive, dacă legea nu prevede altfel. Admisibilitatea căilor de atac este condiționată de exercitarea acestora potrivit dispozițiilor legii procesual penale, prin care au fost reglementate hotărârile susceptibile a fi supuse examinării, căile de atac și ierarhia acestora, termenele de declarare și motivele pentru care se poate cere reformarea hotărârii atacate. Contestatorul-condamnat a formulat cerere de apel împotriva unei hotărâri nesusceptibile de reformare prin promovarea acestei căi ordinare de atac [decizia de respingere a contestației în anulare de către curtea de apel – n.n.]. Recunoașterea unei căi de atac în alte condiții decât cele prevăzute de legea procesual penală constituie o încălcare a principiului legalității acestora și, din acest motiv, apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept (*I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 273 din 23 septembrie 2014*). În același sens, *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 274 din 23 septembrie 2014 și dec. nr. 258 din 12 septembrie 2014*.

JURISPRUDENȚĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Principiul legalității pedepsei. Previzibilitatea normei. 33. (...) art. 7 parag. 1 CEDO consacră, la modul general, principiul legalității delictelor și a pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și interzice, în mod special, aplicarea retroactivă a dreptului penal

atunci când ea se face în dezavantajul acuzatului (*Kokkinakis c. Greciei*, §52). Dacă interzice în mod special extinderea domeniului de aplicare al infracțiunilor existente asupra faptelor care, până atunci, nu constituiau infracțiuni, el prevede, pe de altă parte, neaplicarea legii penale în mod extensiv în dezavantajul acuzatului, de exemplu, prin analogie. Rezultă că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și sancțiunile care le pedepsesc (*Achour c. Franței*, §41). 34. Noțiunea „drept” („law”) folosită la art. 7 corespunde noțiunii „lege” ce apare în alte articole CEDO; ea înglobează dreptul de origine atât legislativă, cât și jurisprudențială și implică condiții calitative, printre altele, pe cele ale accesibilității și previzibilității (*Cantoni c. Franței*, §29, *Coëme și alții c. Belgiei*, §145, *E.K. c. Turciei*, §51). 35. Curtea reamintește că semnificația noțiunii de previzibilitate depinde într-o mare măsură de conținutul textului despre care este vorba, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatarilor săi (...). Previzibilitatea legii nu se opune ideii ca persoana în cauză să fie determinată să recurgă la îndrumări clare pentru a putea evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea rezulta dintr-o anumită faptă (...). La fel se întâmplă și cu profesioniștii, obișnuiți să dea dovadă de o mare prudență în exercitarea funcției lor. Astfel, ne putem aștepta din partea lor să acorde o atenție specială evaluării riscurilor pe care aceasta le prezintă. 36. Curtea a constatat deja că, tocmai în considerarea principiului generalității legilor, formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile-tip de reglementare constă în recurgerea la unele categorii mai degrabă generale decât la liste exhaustive. (...) Interpretarea și aplicarea acestor texte depind de practică. 37. Funcția de decizie încredințată instanțelor servește tocmai înlăturării îndoielilor ce ar putea rămâne în ceea ce privește interpretarea normelor, ținându-se cont de evoluția practicii cotidiene, cu condiția ca rezultatul să fie coerent cu substanța infracțiunii și rezonabil de previzibil (*S.W. c. Regatului Unit*, §36) (*cauza Dragotoniou și Militaru-Pidhorni c. României*, hot. din 24 mai 2007, *M. Of. nr. 420 din 23 iunie 2010*).

2. Legalitatea procesului penal. *Nullum iudicium sine lege*. 102. (...) principiul legalității procesului penal este un principiu general de drept. El stă alături de legalitatea incriminării și a sancțiunilor de drept penal și este consacrat în adagiul *nullum iudicium sine lege*. Acest principiu impune, la un nivel substanțial, anumite cerințe legate de desfășurarea procedurii, pentru a asigura garanția unui proces echitabil care implică respectarea egalității armelor. (...) Curtea observă, de asemenea, că scopul principal al normelor de procedură este acela de a proteja pârâtul față de orice abuz al autorității și, prin urmare, apărarea este cea care va suferi cel mai probabil ca urmare a omisiunilor și lipsei clarității acestor norme. 103. Prin urmare, Curtea consideră că incertitudinea rezultată din absența unor norme de procedură stabilite anterior a plasat reclamantul într-un dezavantaj substanțial în comparație cu acuzarea, ceea ce a determinat lipsirea sa de un proces echitabil în sensul art. 6 par. 1 CEDO (*cauza Coëme și alții c. Belgiei*, hot. din 22 iunie 2000).

3. Legalitatea sancțiunilor pentru infracțiuni comise în perioada comunistă. În ceea ce privește în special art. 7 CEDO, acesta nu se limitează la interzicerea aplicării retroactive a dreptului penal în detrimentul acuzatului: el consacră, totodată, la modul mai general, principiul legalității infracțiunilor și pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și pe cel care dispune să nu se aplice legea penală în mod extensiv în detrimentul acuzatului, mai ales prin analogie. Rezultă de aici că o infracțiune trebuie să fie definită clar de lege. Totuși, oricât de clar ar putea fi textul unei dispoziții legale, în orice sistem juridic,

inclusiv dreptul penal, există inevitabil un element de interpretare judiciară și va exista întotdeauna necesitatea elucidării aspectelor îndoielnice și a adaptării la schimbările de situație. În mod cert, această noțiune se aplică în principiu evoluției progresive a jurisprudenței în același stat de drept și sub un regim democratic, însă își menține integral valoarea în cazul în care a existat, de exemplu, o succesiune a două state [*Streletz, Kessler și Krenz c. Germaniei* (MC), §§49 și 81-82, și *K.-H.W. c. Germaniei* (MC), §§44 și 84-85]. (...) practica lichidării opozițiilor unui regim politic prin intermediul pedepselor capitale aplicate la finalul unor procese care încălcau flagrant dreptul la un proces echitabil și mai ales dreptul la viață nu poate fi protejată prin art. 7 parag. 1 CEDO. În speță, această practică a lipsit de fundament Constituția și legislația din acea perioadă, pe care ar fi trebuit să se bazeze, și nu poate fi definită, așadar, ca „drept” în sensul art. 7 CEDO (*Streletz, Kessler și Krenz*, §§85 și 87, *K.-H.W.*, §§88 și 90). (...) Apoi, întrucât a considerat deja că nici măcar un simplu soldat nu se poate conforma complet și orbește unor ordine care încalcă în mod flagrant nu numai principiile legislației naționale, ci și drepturile omului la nivel internațional, mai ales dreptul la viață (*K.-H.W.*, §75), Curtea consideră că această constatare este complet valabilă în cazul reclamantei, care acționase în speță în funcția sa de procuror, după finalizarea studiilor pregătitoare de drept și dobândirea unei experiențe practice în materie de procese (...). Pe de altă parte, faptul că reclamanta nu a fost anchetată în fosta Cehoslovacie comunistă și că a fost urmărită penal și condamnată de instanțele cehe abia după instaurarea regimului democratic nu înseamnă nicidecum că acțiunea ei nu constituia o infracțiune conform dreptului cehoslovac în vigoare în momentul faptelor (*Streletz, Kessler și Krenz*, §§79 și 88). Curtea reamintește în plus că a hotărât deja, în cadrul succesiunii a două state cu sisteme de drept diferite, că nu este contrară art. 7 parag. 1 CEDO o condamnare – pentru complicitate la încălcarea voită a legii și la lipsire de libertate – a unui reclamant care a participat în calitate de procuror la un proces în Republica Democrată Germană împotriva unui disident căruia i s-a aplicat pedeapsa închisorii contrar principiilor proporționalității și stabilirii pedepselor formulate de legislația RDG [*Glässner c. Germaniei* (dec.)]. Deși reclamanta nu susține prescrierea faptelor în litigiu, Curtea consideră utilă observația că, dacă urmărirea penală împotriva reclamantei a început abia în 2005, adică la 55 de ani de la evenimente, este din cauză că art. 5 din Legea nr. 198/1993 privind ilegalitatea regimului comunist prevede suspendarea prescripției în perioada 25 februarie 1948-29 decembrie 1989 în cazul în care motivele politice incompatibile cu principiile fundamentale ale unei ordini democratice au contraracat condamnarea sau achitarea (*cauza Polednová c. Republicii Cehe*, dec. din 21 iunie 2011).

Art. 3. Separarea funcțiilor judiciare. (1) În procesul penal se exercită următoarele funcții judiciare:

- a) funcția de urmărire penală;
- b) funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală;
- c)^[1] funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată;
- d) funcția de judecată.

^[1] Lit. c) de la alin. (1) al art. 3 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 2 din Legea nr. 255/2013.

(2) Funcțiile judiciare se exercită din oficiu, în afară de cazul când, prin lege, se dispune altfel.

(3)^[1] În desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecării potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c).

(4) În exercitarea funcției de urmărire penală, procurorul și organele de cercetare penală strâng probele necesare pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată.

(5) Asupra actelor și măsurilor din cadrul urmăririi penale, care restrâng drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, dispune judecătorul desemnat cu atribuții în acest sens, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(6)^[2] Asupra legalității actului de trimitere în judecată și probelor pe care se bazează acesta, precum și asupra legalității soluțiilor de netrimitere în judecată se pronunță judecătorul de cameră preliminară, în condițiile legii.

(7) Judecata se realizează de către instanță, în complete legal constituite.

ADNOTĂRI

Textul are caracter de noutate și își propune să clarifice funcțiile judiciare exercitate în cursul procesului penal, fără ca prin aceasta să reglementeze toate tipurile de funcții exercitabile într-un proces penal și raportul dintre acestea – lipsesc, de exemplu, referirile în acest articol la funcția de apărare.

Articolul anunță, cu caracter de principiu, incompatibilitățile între persoanele care exercită una dintre funcții prin raportarea la toate celelalte – aspect care este reglementat detaliat într-un capitol distinct al codului (art. 64 și urm.) – și enunță excepția de la această regulă, în sensul că o persoană poate îndeplini două funcții judiciare doar dacă este judecătorul de cameră preliminară și continuă cu exercitarea funcției de judecată – aspect detaliat în art. 346. Însă, față de această ipoteză, ca urmare a Deciziei C.C.R. nr. 552/2015, potrivit căreia este neconstituțională compatibilitatea exercitării funcției de verificare a legalității netrimiterii în judecată cu exercitarea funcției de judecată în cazul în care se dispune începerea judecării potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, a avut loc o intervenție expresă a legiuitorului prin O.U.G. nr. 18/2016, în sensul că, în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecării potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c).

Dacă alin. (4) și (7) reiau în formă sintetică prezentarea modalității în care se exercită funcțiile clasice de urmărire penală și de judecată, alin. (5) și (6) detaliază funcțiile mai puțin cunoscute până la intrarea în vigoare a noului cod, cea de dispoziție asupra drepturilor și libertăților persoanei în faza de urmărire penală și, mai ales, cea de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată. Trebuie subliniat faptul că intenția legiuitorului,

^[1] Alin. (3) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 1 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 552/2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015), C.C.R. a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 3 alin. (3) teza a II-a CPP, conform căreia exercitarea funcției de verificare a legalității netrimiterii în judecată este compatibilă cu exercitarea funcției de judecată, este neconstituțională.

^[2] Alin. (6) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 2 din Legea nr. 255/2013.

confirmată și mai târziu cu ocazia dezbaterilor parlamentare pe marginea Legii nr. 255/2013, a fost aceea de menținere a intervenției instanței de judecată exclusiv cu privire la legalitatea procedurii, oportunitatea trimiterii sau nu în judecată menținându-se în competența procurorului ca și până acum.

JURISPRUDENȚĂ NAȚIONALĂ

I. Curtea Constituțională

1. Compatibilitatea exercitării funcției de verificare a legalității trimiterii în judecată cu exercitarea funcției de judecată. Constituționalitate. 26. Cu privire la posibilitatea judecătorului de cameră preliminară competent să se pronunțe asupra verificărilor, după trimiterea în judecată, de a exercita și funcția de judecată, Curtea s-a mai pronunțat prin Decizia nr. 663 din 11 noiembrie 2014, §19, prilej cu care s-a statuat că o astfel de competență nu este de natură a afecta dispozițiile constituționale referitoare la dreptul la un proces echitabil, deoarece, dimpotrivă, este în interesul îndeplinirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. De altfel, o soluție contrară celei criticate de autorul excepției ar fi fost de natură să afecteze deplina realizare a funcției de judecată, prin aceea că judecătorul fondului ar fi privat de posibilitatea – esențială în buna administrare a cauzei – de a aprecia el însuși asupra legalității urmăririi penale și a administrării probelor și de a decide asupra întregului material probator pe care își va întemeia soluția. Așa fiind, simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de parțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere [sunt] întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată (*Morel c. Franței*, §45) (*dec. nr. 40 din 9 februarie 2016, M. Of. nr. 214 din 23 martie 2016*).

2. Administrarea și aprecierea probelor în cursul urmăririi penale – expresie a rolului conferit de Constituție Ministerului Public. Curtea s-a mai pronunțat asupra constituționalității prevederilor art. 63 alin. (2) CPP prin Decizia nr. 343 din 21 septembrie 2004, Decizia nr. 646 din 29 noiembrie 2005 și Decizia nr. 1503 din 18 noiembrie 2010, prin care a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate invocată și a constatat că prerogativele încredințate procurorului de către legiuitor privind administrarea și aprecierea probelor în cursul urmăririi penale reprezintă o expresie a rolului Ministerului Public, stabilit de prevederile art. 131 CR, iar nu o încălcare a acestor dispoziții constituționale. Curtea a reținut, astfel, că, potrivit Constituției, Ministerul Public este o parte componentă a autorității judecătorești, și nu a puterii executive sau a administrației publice, și că, în calitatea sa de reprezentant al intereselor generale ale societății și de apărător al ordinii de drept, al drepturilor și libertăților cetățenilor, Ministerului Public, prin procurori, îi revine sarcina ca în faza de urmărire penală să caute, să administreze și să aprecieze probele care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea tuturor împrejurărilor pentru justa soluționare a cauzei. Curtea a statuat, totodată, că, de vreme ce instanța de judecată, iar nu procurorul, este cea care

urmează să pronunțe o hotărâre în cauza dedusă judecătii, atât cu prilejul soluționării fondului litigiului, cât și în cadrul recursului, nu poate fi primită nici susținerea potrivit căreia textele de lege criticate încalcă principiul separației puterilor în stat (*dec. nr. 83 din 18 februarie 2014, M. Of. nr. 271 din 14 aprilie 2014*). *☞* C.C.R. a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

II. Instanțe judecătorești

3. A se vedea *infra*, jurisprudența redată la art. 64.

Art. 4. Presumția de nevinovăție. (1) Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

(2) După administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului.

☞ A se vedea și *infra*, art. 8 privind dreptul la un proces echitabil.

ADNOTĂRI

Presumția de nevinovăție reglementată în art. 4 CPP reia, pe de o parte, prevederea constituțională a art. 23 alin. (11), iar, pe de altă parte, completează norma cu reglementarea principiului *in dubio pro reo*. Din perspectiva jurisprudenței C.E.D.O., presumția de nevinovăție, discutată în contextul aprecierii caracterului echitabil al unei proceduri (art. 6 CEDO), comportă discuții pe următoarele aspecte:

1. Durata aplicării prezumției – de la primele acte procedurale într-o cauză penală și până la condamnarea definitivă, principiul nemaiaPLICându-se în faza de executare a sancțiunii penale. De asemenea, prezumția este aplicabilă și în cazurile în care, fiind pronunțată achitarea sau întreruperea procedurilor penale în oricare formă, persoana respectivă face obiectul altor proceduri, de exemplu, cele privind suportarea cheltuielilor judiciare, despăgubirea victimelor, proceduri disciplinare subsecvente.

2. Sarcina probei – care incumbă organelor de urmărire penală, acestea fiind obligate să informeze corespunzător persoana acuzată cu privire la acuzația ce i se aduce și să îi permită organizarea corespunzătoare a apărării. Aspectul comportă nuanțări în cazul în care, deși neconstatăta vinovăția în cadrul procesului penal, este atrasă răspunderea civilă pentru fapta ilicită comisă, urmându-se regulile specifice procesului civil.

3. Aplicarea prezumțiilor, de fapt și de drept – dreptul de a fi prezumat nevinovat nu este unul absolut, sistemul Convenției permițând aplicarea prezumțiilor de fapt și de drept, care trebuie aplicate în limite rezonabile prin raportare la miza procesului pentru persoana acuzată și la drepturile apărării, fiind necesară o proporționalitate între mijlocul folosit și scopul urmărit.

4. Valoarea declarațiilor publice, atât cele formulate de organele judiciare, cât și cele formulate de alte autorități, în cadrul procedurilor penale și în afara acestora – se are în vedere neafectarea caracterului echitabil prin formularea de declarații legate de procedurile penale aflate în curs de desfășurare sau față de o soluție de achitare. În ceea ce privește prezentarea unui caz în presă sau existența unei campanii mediatice puternice

în cazuri de interes maxim, ceea ce contează, în esență, este modalitatea prezentării cazului și dacă aceasta a fost de natură să afecteze imparțialitatea magistraților.

5. Obligarea prezentării de informații organelor judiciare – această componentă este strâns legată de dreptul de a nu se autoacuză.

JURISPRUDENȚĂ NAȚIONALĂ

Curtea Constituțională

Prezumția de nevinovăție. 2. (...) în absența unei hotărâri de condamnare, persoana în cauză beneficiază de prezumția de nevinovăție. De altfel, prezumția consacrată nu are în vedere existența sau inexistența unor proceduri preliminare în funcție de care aceasta operează, ci are în vedere, pe de o parte, un termen până la care este activă, respectiv până la pronunțarea unei hotărâri penale definitive, și, pe de altă parte, vizează dreptul inculpatului de a nu fi obligat să își probeze nevinovăția. Altfel spus, până la dovedirea vinovăției de către organele judiciare, învinuitul sau inculpatul este presupus inocent. Prezumția are deci caracter procesual, așa încât, atunci când sunt indicii sau chiar probe temeinice de vinovăție, cel învinuit continuă să beneficieze de această prezumție până la stabilirea vinovăției printr-o hotărâre definitivă de condamnare. Prin urmare, susținerea autorului excepției, potrivit căreia, în caz de scoatere de sub urmărire penală ori de încetare a procesului penal, persoana cercetată este lipsită de prezumția de nevinovăție pentru simplul motiv că nu s-a emis un act de inculpare, este neîntemeiată, deoarece în aceste situații nu mai poate fi pusă în discuție existența prezumției, câtă vreme s-a dispus în mod cert cu privire la nevinovăție (*dec. nr. 225 din 15 martie 2012, M. Of. nr. 284 din 27 aprilie 2012*). ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

JURISPRUDENȚĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Presumția de nevinovăție și exigențele față de sarcina probei. Presumții. Dreptul de a nu se autoincrimina. Publicitatea procedurilor. Protejarea persoanelor achitate sau față de care au fost întrerupte procedurile penale. Hotărâri judecătorești subsecvente încheierii procedurilor penale. Aplicabilitatea art. 6 parag. 2 CEDO. 93. (...) Privită ca o garanție procedurală în contextul unui proces penal în sine, prezumția de nevinovăție impune exigențe în ceea ce privește, printre altele, sarcina probei (*Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei*, §77, *Telfner c. Austriei*, §15), prezumții legale de fapt și de drept (*Salabiaku c. Franței*, §28, *Radio France și alții c. Franței*, §24), dreptul de a nu se autoincrimina (*Saunders c. Regatului Unit*, §68, *Heaney și McGuinness c. Irlandei*, §40), publicitatea eventuală dinainte de proces [*Akay c. Turciei* (dec.), *G.C.P. c. României*, §46] și exprimarea prematură, de către instanța de judecată sau de către alți funcționari publici, a vinovăției inculpatului (*Allenet de Ribemont*, §§35-36, *Nešćák c. Slovaciei*, §88). 94. Cu toate acestea, în conformitate cu necesitatea de a asigura caracterul practic și eficient al dreptului garantat de art. 6 parag. 2, prezumția de nevinovăție are, de asemenea, un alt aspect. Scopul său general, sub acest al doilea aspect, este acela de a proteja persoanele care au fost achitate de o acuzație penală sau cu privire la care procedurile penale au fost întrerupte de a fi tratate de către funcționari și autorități

publice ca și cum sunt, de fapt, vinovate de respectiva infracțiune. În aceste cazuri, prezumția de nevinovăție a operat deja, prin aplicarea la proces a diferitelor exigențe procedurale inerente, care au prevenit o condamnare nedreaptă. Fără o protecție pentru a asigura respectarea achitării sau decizia întreruperii în orice alte proceduri ulterioare, garanțiile unui proces echitabil, prevăzute la art. 6 parag. 2, ar putea risca să devină teoretice și iluzorii. Ce este, de asemenea, în joc, odată procedura penală încheiată, sunt reputația persoanei și modul în care ea este percepută de către public. Într-o anumită măsură, protecția asigurată în conformitate cu art. 6 parag. 2 în acest sens se poate suprapune cu protecția oferită de art. 8 [*Zollman c. Regatului Unit* (dec.), *Taliadorou și Stylianou c. Ciprului*, §§27 și 56-59]. (...) 98. Curtea a fost solicitată în trecut să ia în considerare aplicarea art. 6 parag. 2 față de hotărârile judecătorești adoptate ca urmare a încheierii procedurilor penale, fie prin întreruperea procedurilor, fie prin achitare, hotărâri prin care s-a decis cu privire la: a) obligația unui fost acuzat de a suporta cheltuielile de judecată și cheltuielile de urmărire penală (...); b) cererea de despăgubire a unui fost acuzat pentru detenția preventivă și alte inconveniente cauzate de procedura penală (*Englert c. Germaniei*, §35, *Nölkenbockhoff c. Germaniei*, §35, *Sekanina c. Austriei*, §22, și *Lorenzetti c. Italiei*, §43); c) cererea unui fost acuzat pentru cheltuielile de apărare (*Lutz c. Germaniei*, §§56-57, *Leutscher c. Olandei*, §29, *Yassar Hussain c. Regatului Unit*, §19, și *Ashendon și Jones c. Regatului Unit*, §§42 și 49); d) cererea unui fost acuzat pentru despăgubiri pentru daunele cauzate de o anchetă sau urmărire penală nelegală ori neîntemeiată (*Panteleyenکو c. Ucrainei*, §67, și *Grabchuk c. Ucrainei*, §42); e) impunerea răspunderii civile pentru plata despăgubirilor victimei (*Ringvold c. Norvegiei*, §36, *Diacenco c. României*, §55, *Lagardère c. Franței*, §§73 și 76, și *Constantin Florea c. României*, §§50 și 52); f) refuzul de a acorda pretențiile civile ridicate de reclamantă împotriva asigurătorilor [*Lundkvist c. Suediei* (dec.) și *Reeves c. Norvegiei* (dec.)]; g) menținerea în vigoare a unui ordin de îngrijire a copilului, după ce procurorul a decis să nu formuleze acuzații împotriva părintelui pentru abuz asupra copilului [*O.L. c. Finlandei* (dec.)]; h) probleme disciplinare sau de concediere [*Moulet c. Franței* (dec.), *Taliadorou și Stylianou c. Ciprului*, §25, *Šikić c. Croației*, §§42-47, și *Çelik (Bozkurt) c. Turciei*, §34]; și i) revocarea dreptului reclamantului la locuință socială (*Vassilios Stavropoulos c. Greciei*, §§28-32). 99. În unele dintre aceste cazuri, Curtea s-a pronunțat în favoarea aplicabilității art. 6 parag. 2. (...) În mod similar, într-o serie de cauze ulterioare, Curtea a concluzionat că legislația și practica „legau cele două chestiuni – răspunderea penală a inculpatului și dreptul la despăgubire – într-un asemenea grad, încât decizia cu privire la acest din urmă aspect ar putea fi considerată ca o consecință și, într-o oarecare măsură, concomitentă, a deciziei inițiale”, rezultând în aplicabilitatea art. 6 parag. 2 în procesul de acordare de despăgubiri (...). 100. Dezvoltând aceste idei în cauze ulterioare, Curtea a constatat că cererea de despăgubiri a reclamantilor „nu doar urmează acțiunii penale în timp, dar este, de asemenea, legată de această procedură în legislație și în practică, în ceea ce privește atât competența, cât și subiectul”, creând o legătură între cele două seturi de proceduri, cu rezultatul că art. 6 parag. 2 se aplică (...). 101. În cauzele referitoare la dreptul victimei la despăgubire din partea solicitantului, care a fost anterior găsit nevinovat, Curtea a statuat că, în cazul în care decizia privind despăgubirea civilă conținea o declarație asupra răspunderii penale, aceasta ar crea o legătură între cele două proceduri care ar antrena aplicarea art. 6 parag. 2 în ceea ce privește hotărârea privind cererea de despăgubire (...). 102. Mai recent, Curtea și-a exprimat opinia că, după întreruperea procedurilor penale, prezumția de nevinovăție presupune ca lipsa condamnării penale a unei persoane să fie păstrată

În orice alte proceduri de orice natură (...). Aceasta a indicat, de asemenea, că dispozitivul sentinței de achitare trebuie să fie respectat de către orice autoritate care se referă, în mod direct sau indirect, la răspunderea penală a persoanei interesate (...). 103. (...) Având în vedere obiectivele art. 6 parag. 2 discutate mai sus (...) și abordarea care se desprinde din analiza jurisprudenței sale, Curtea va formula principiul prezumției de nevinovăție, în acest context, după cum urmează: prezumția de nevinovăție înseamnă că, în cazul în care a existat o acuzație penală și procedurile penale s-au încheiat printr-o achitare, persoana care a fost subiectul procedurilor penale este nevinovată în fața legii și trebuie să fie tratată într-o manieră compatibilă cu o astfel de stare de nevinovăție. În acest sens, prin urmare, prezumția de nevinovăție va subzista după încheierea procedurilor penale, pentru a se asigura că, în ceea ce privește orice acuzație care nu a fost dovedită, nevinovăția persoanei în cauză este respectată (...). 104. Ori de câte ori problema aplicabilității art. 6 parag. 2 apare în cadrul unei proceduri ulterioare, solicitantul trebuie să demonstreze existența unei legături, astfel cum se menționează mai sus, între procedurile penale încheiate și procedurile ulterioare. O astfel de legătură este probabil să fie prezentă, de exemplu, în cazul în care procedurile ulterioare necesită examinarea rezultatului procedurii penale anterioare și, în special, în cazul în care acestea obligă instanța să analizeze hotărârea penală, să se angajeze într-un comentariu sau o evaluare a probelor din dosarul penal, pentru a determina participarea reclamantului la unele sau toate evenimentele care au condus la acuzația penală, sau să comenteze cu privire la indicațiile de subzistență a posibilei vinovății a reclamantului. (...) 126. În toate cazurile și indiferent de abordare, limbajul utilizat de către factorul de decizie va fi de o importanță critică în evaluarea compatibilității deciziei și a raționamentului său cu art. 6 parag. 2 (...). Astfel, într-un caz în care instanța națională a considerat că era „în mod clar probabil” că reclamantul a „comis infracțiunile (...) de care a fost acuzat”, Curtea a constatat că aceasta a depășit limitele civile și a aruncat astfel îndoială asupra corectitudinii achitării. (...) În mod similar, în cazul în care instanța națională a indicat că dosarul penal conținea dovezi suficiente pentru a stabili că o infracțiune a fost comisă, limbajul folosit a încălcat prezumția de nevinovăție (...). Există și hotărâri ale Curții în care a constatat că nu s-a risipit suspiciunea de vinovăție penală, aceasta fiind o încălcare a art. 6 parag. 2 (...). Cu toate acestea, atunci când se au în vedere natura și contextul procedurilor speciale, chiar utilizarea unui limbaj nefericit poate să nu fie decisivă (*cauza Allen c. Regatului Unit, Marea Cameră, hot. din 12 iulie 2013*).

2. Soluție de achitare pe latura penală. Acțiune civilă judecată separat. Hotărâre prin care instanța civilă statuează asupra răspunderii penale. Încălcarea prezumției de nevinovăție. 55. Curtea reamintește că noțiunea de „învinuire” (acuzație în materie penală) de la art. 6 este una autonomă. Conform jurisprudenței consacrate, există trei criterii care trebuie luate în considerare atunci când se stabilește dacă o persoană a fost „învinuită de săvârșirea unei infracțiuni” în sensul art. 6, și anume clasificarea procedurii conform dreptului național, caracterul esențial al acesteia, precum și tipul și gravitatea sancțiunii pe care reclamantul o poate primi (...). De asemenea, sfera de aplicare a art. 6 parag. 2 nu este limitată la procese penale care sunt pendinte (...). În unele cazuri, Curtea a constatat, totodată, că dispoziția respectivă este aplicabilă hotărârilor judecătorești pronunțate în urma întreruperii procesului (...) ori ca urmare a achitării (...). În consecință, Curtea va examina dacă acțiunea în despăgubire din prezenta cauză a condus la apariția unei „învinuiri” (acuzație în materie penală) împotriva reclamantului și, în eventualitatea că nu acesta a fost cazul, dacă acțiunea în despăgubire a avut totuși

legătură cu procesul penal, de așa natură încât să intre sub incidența art. 6 par. 2. 56. (...) Curtea observă că [cererea de despăgubire – n.n.] avea temeiul legal în principiile generale ale legislației naționale privind răspunderea civilă delictuală aplicabile în cazul vătămarilor corporale. Conform principiilor sus-menționate, răspunderea penală nu constituie o condiție pentru răspunderea civilă delictuală. Chiar și în situația în care, precum în cauză, victima a ales să exercite o acțiune în despăgubire în cadrul procesului penal, acțiunea respectivă ar fi considerată tot „civilă”. (...) Astfel, Curtea constată că acțiunea în despăgubire în litigiu nu a fost considerată o „învinuire” (acuzatie în materie penală inițială) conform dreptului național relevant. 57. Referitor la al doilea și al treilea criteriu, caracterul procedurii și tipul și gravitatea „sanctiunii” (și anume, în prezenta cauză, stabilirea unei despăgubiri cu titlu prezumtiv punitiv), Curtea observă că, deși condițiile pentru răspunderea civilă s-ar putea suprapune în anumite privințe, în funcție de împrejurări, cu cele ale răspunderii penale, cererea civilă urma să fie totuși soluționată în baza principiilor aplicabile dreptului civil în materia răspunderii civile delictuale. Soluția pronunțată în procesul penal nu a fost decisivă pentru acțiunea în despăgubire. Victima avea dreptul să ceară despăgubirea indiferent dacă pârâtul era condamnat sau, precum în prezenta cauză, era achitat, iar chestiunea despăgubirii urma să facă obiectul unei aprecieri juridice diferite, în baza unor criterii și standarde probatorii care diferă în câteva privințe importante față de cele aplicabile răspunderii penale. 58. În opinia Curții, faptul că un act care poate da naștere unei acțiuni civile în despăgubire în temeiul legislației privind răspunderea civilă delictuală este vizat și de elementele constitutive obiective ale unei infracțiuni nu poate oferi, indiferent de gravitatea acesteia, un temei suficient pentru a considera persoana prezumtiv responsabilă de actul respectiv în contextul unei cauze în materia răspunderii civile delictuale ca fiind „învinuită de săvârșirea unei infracțiuni”. O asemenea încadrare nu este justificată nici de faptul că probele din procesul penal au fost folosite pentru a stabili efectele actului respectiv în materie civilă. Altminteri, art. 6 par. 2 ar conferi achitării din procesul penal efectul indezirabil de a o împiedica pe victimă să solicite despăgubiri în temeiul răspunderii civile delictuale, constituind astfel o limitare arbitrară și disproporționată a dreptului său de a avea acces la o instanță de judecată în temeiul art. 6 par. 1. De asemenea, ar exista posibilitatea ca un pârât achitat, considerat responsabil conform sarcinii probei în dreptul civil, să beneficieze de avantajul necuvenit de a evita orice răspundere pentru acțiunile sale. O interpretare atât de extensivă nu ar fi susținută nici de redactarea art. 6 par. 2, nici de vreun temei comun al sistemelor juridice naționale din comunitatea Convenției. Din contră, într-un număr considerabil de state contractante, achitarea nu împiedică stabilirea răspunderii civile în raport de aceleași fapte (...). 59. Prin urmare, Curtea consideră că, deși soluția de achitare dată pe latură penală trebuie avută în vedere la soluționarea acțiunii civile, aceasta nu ar trebui să împiedice stabilirea răspunderii civile pentru plata unei despăgubiri ca urmare a acelorași fapte în baza unei sarcini a probei mai puțin restrictive (...). 60. Cu toate acestea, dacă hotărârea națională privind despăgubirea include aprecieri cu privire la răspunderea penală a pârâtului, se ridică o problemă care intră sub incidența art. 6 par. 2. (...) 62. Curtea de Apel Suceava și-a încheiat hotărârea cu următoarea constatare: „Pentru motivele sus-menționate, [instanța] consideră că reclamantul este vinovat de săvârșirea infracțiunii de care a fost învinuit în mod corect și trimis în judecată, faptul că instanțele [inferioare] l-au achitat în baza prevederilor art. 47 CPP [român] (care este inaplicabil) nu prezintă relevanță pentru latura civilă”. 63. Hotărârea a rămas definitivă, a fost pronunțată în absența reclamantului și nu putea fi atacată cu recurs. Deși dispozitivul

hotărârii confirma hotărârile instanțelor inferioare de achitare a reclamantului sub aspectul laturii penale a procesului, Curtea reamintește că motivarea unei hotărâri are același efect obligatoriu ca și dispozitivul dacă, precum în prezenta cauză, aceasta constituie fundamentul soluției (...). În consecință, dispozitivul hotărârii nu a corectat problema, care, astfel, în opinia Curtii, a persistat. 64. (...) În dorința de a apăra interesele legitime ale presupusei victime, curtea de apel l-a declarat expres pe reclamant „vinovat de săvârșirea infracțiunii de care în mod corect fusese învinuit”. În consecință, Curtea consideră că limbajul folosit de curtea de apel a depășit limitele instanței civile, punând astfel la îndoială corectitudinea achitării. În consecință, a existat o legătură suficientă cu procesul penal, ceea ce este incompatibil cu prezumția de nevinovăție. 65. În lumina tuturor considerentelor precedente, Curtea constată că art. 6 parag. 2 CEDO era aplicabil procesului civil privind acțiunea în despăgubire și concluzionează că a fost încălcat (*cauza Diacenco c. României, hot. din 7 februarie 2012*).

3. Elementele prezumției de nevinovăție prin raportare la sarcina probei și la obligațiile care incumbă autorităților. 77. Parag. 2 al art. 6 cuprinde principiul prezumției de nevinovăție. Acesta impune, printre altele, ca, în exercitarea atribuțiilor lor, membrii unei instanțe să nu pornească de la ideea preconcepută că învinuitul a comis infracțiunea; sarcina probei revine organelor de urmărire penală și orice îndoială ar trebui să profite acuzatului. De asemenea, rezultă că organele de urmărire penală trebuie să informeze acuzatul cu privire la cazul formulat împotriva lui, astfel încât acesta să își pregătească și să își prezinte apărarea în consecință, și să aducă probe suficiente pentru a-l condamna (*cauza Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei, Plen, hot. din 6 decembrie 1988*).

4. Presumțiile de fapt și de drept în contextul art. 6 CEDO. 28. (...) Fiecare sistem de drept cunoaște prezumții de fapt sau de drept; Convenția nu împiedică, în principiu, aplicarea prezumțiilor, dar în cauzele penale ea impune statelor contractante să nu depășească un anumit prag în această privință. (...) Așadar, art. 6 parag. 2 nu se dezinteresează de prezumțiile de fapt sau de drept care se regăsesc în legile represive. El impune statelor să le insereze în limite rezonabile, care să țină seama de gravitatea mizei și de garantarea dreptului la apărare (*cauza Salabiaku c. Franței, hot. din 7 octombrie 1988*).

5. Interpretarea prezumțiilor din perspectiva dreptului la tăcere, a privilegiului împotriva autoincriminării și a prezumției de nevinovăție. 31. Deși nu se menționează în mod expres la art. 6 CEDO, dreptul la tăcere și privilegiul împotriva autoincriminării sunt, în general, recunoscute ca standarde internaționale care se află în centrul noțiunii de proces echitabil în sensul art. 6 (...). 32. Deși Curtea a admis că formularea de concluzii negative din tăcerea unui acuzat nu încalcă în sine art. 6, problema unei posibile încălcări trebuie să fie stabilită în funcție de toate circumstanțele cauzei, având în vedere în special situațiile în care pot fi trase concluzii, ponderea atașată acestora de instanțele naționale în evaluarea lor din dovezile pe care le au și gradul de constrângere inerent situației. Hotărârea *John Murray c. Regatului Unit* viza aplicarea unei legi care a permis formularea de concluzii ca urmare a tăcerii învinuitului, când acuzarea a stabilit un caz împotriva lui ce solicita în mod clar o explicație. Având în vedere, în situația de fapt din speță, că elementele de probă prezentate la proces au constituit un caz puternic împotriva reclamantului, Curtea a constatat că formularea de astfel de concluzii, care a fost de altfel obiectul unor importante garanții procedurale, nu a încălcat art. 6 parag. 1 și 2, în circumstanțele cauzei. 33. În plus, Curtea a statuat că formularea de concluzii ca urmare a tăcerii acuzatului poate fi, de asemenea, admisă într-un sistem precum cel

austriac, în care instanțele evaluează în mod liber probele aduse înaintea lor, cu condiția ca proba să fie de așa natură încât singura concluzie de bun-simț care poate fi trasă să fie aceea că acuzatul nu are niciun răspuns la cazul formulat împotriva sa (...). 34. În mod similar, dreptul unei persoane într-un caz penal de a fi prezumată nevinovată și de a solicita parchetului să suporte sarcina de a dovedi acuzațiile împotriva sa nu este absolut, deoarece prezumții de fapt sau de drept operează în orice sistem de drept penal și nu sunt interzise, în principiu, prin Convenție, atât timp cât statele rămân în limite rezonabile, ținând seama de importanța a ceea ce este în joc și de menținerea dreptului la apărare (...). 42. (...) tragerea de concluzii dintr-o situație care nu impune clar o explicație din partea reclamantului și într-o procedură fără garanții procedurale suficiente încalcă dreptul la tăcere și prezumția de nevinovăție (*cauza Krumpholz c. Austriei, hot. din 18 martie 2010*).

6. Presumția de nevinovăție prin raportare la soluția de încetare a procesului penal în faza de urmărire penală. 36. Curtea reamintește că prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care o hotărâre judecătorească privind o persoană reflectă impresia că aceasta este vinovată, deși vinovăția sa nu a fost legal stabilită în prealabil. Chiar și în lipsa unei constatări formale, este suficientă o motivare care lasă de înțeles că judecătorul îl consideră pe reclamant vinovat. Deși principiul prezumției de nevinovăție, consacrat la art. 6 par. 2, se numără printre elementele procesului penal echitabil impus la art. 6 par. 1, acesta nu se limitează la o simplă garanție procedurală în materie penală. Sfera sa de aplicare este mai vastă și impune ca niciun reprezentant al statului sau al unei autorități publice să nu declare că o persoană este vinovată de o infracțiune, înainte ca vinovăția acesteia să fi fost stabilită de o „instanță” (...). 37. Curtea reamintește că domeniul de aplicare al art. 6 par. 2 nu se limitează la procedurile penale pendinte, ci poate cuprinde hotărârile judecătorești adoptate ulterior încetării urmăririi penale (...) sau ulterior achitării (...), în măsura în care problemele ridicate în aceste cauze constituiau un corolar și un complement al procedurilor penale respective, în care reclamantul avea calitatea de „persoană acuzată de o infracțiune”. Domeniul de aplicare al art. 6 par. 2 CEDO a fost astfel extins asupra diverselor proceduri administrative desfășurate concomitent cu procedurile penale declanșate împotriva unei persoane sau ulterior încheierii procedurilor respective, fără a se pronunța o decizie de constatare a vinovăției penale a persoanei în cauză, atât timp cât există o legătură între cele două proceduri (...). 38. (...) faptul că o instanță civilă se bazează pe documente obținute în cadrul unei proceduri penale nu poate ridica, în sine, o problemă în sensul art. 6 par. 1 CEDO (...). 39. În continuare, Curtea reamintește că a considerat, în contextul unei acțiuni în despăgubire, că, deși achitarea pronunțată în materie penală nu poate fi contestată în cadrul procedurii de reparație, acest lucru nu trebuie să împiedice să se stabilească, pe baza unor cerințe mai puțin stricte privind probele, o răspundere civilă care presupune obligația de a plăti o despăgubire din cauza aceluiași fapt (*Y c. Norvegiei, §41*). Totuși, dacă decizia internă privind acțiunea civilă ar trebui să includă o declarație de imputare a răspunderii penale împotriva reclamantului, acest lucru ar ridica o problemă din perspectiva art. 6 par. 2. 40. Problema care apare în acest caz este de a stabili dacă, prin modul în care au acționat, prin motivarea deciziilor lor sau prin limbajul folosit în raționamentul lor, instanțele civile au ridicat un semn de întrebare cu privire la nevinovăția reclamantului și au adus astfel atingere principiului prezumției de nevinovăție, astfel cum este garantat la art. 6 par. 2 (*Puig Panella c. Spaniei, §54*). 41. Deși o simplă trimitere la conținutul unei ordonanțe de încetare a urmăririi penale, pronunțată de parchet, nu

poate fi suficientă în sine pentru a concluziona că persoana în cauză era responsabilă penal pentru infracțiunile de care era acuzată, o reanalizare fără nuanțe și rezerve ar putea lăsa să planeze suspiciuni asupra nevinovăției sale, dacă aceasta nu este însoțită de alte argumente din partea instanțelor civile (*mutatis mutandis, Tendam c. Spaniei*, §39). 42. În speță, Curtea observă, în primul rând, că instanțele au citat amplu ordonanța de încetare a urmăririi penale, pronunțată de parchet la 5 mai 2005, în ceea ce privește săvârșirea de către reclamant a infracțiunilor de care era acuzat, fără a încerca să se abată de la aceasta. În al doilea rând, remarcă faptul că instanțele i-au reproșat reclamantului că nu a folosit căile de atac prevăzute la art. 13 și art. 278¹ CPP [din 1968 – n.n.], pentru „a i se recunoaște nevinovăția” sau „pentru a elimina constatarea de vinovăție împotriva sa” (...). Or, trebuie să se constate că aceste dispoziții țin de domeniul penal și privesc în mod evident răspunderea penală a unei persoane. Procedând astfel, instanțele civile, care beneficiază de o competență deplină, nu și-au folosit puterea de a stabili faptele și eventuala răspundere disciplinară a reclamantului în termeni care corespund exclusiv acestui domeniu (...). 43. În plus, Curtea subliniază că, în procedura privind concedierea reclamantului, instanțele civile au insistat pe faptul că prescripția „nu este echivalentă cu anularea verdictului de vinovăție, ci doar se opune aplicării unei sancțiuni penale” (...). Or, în opinia Curții, o astfel de afirmație privind vinovăția ar putea conduce cu ușurință cititorul la concluzia că, în absența prescripției răspunderii penale, persoana în cauză ar fi fost considerată în mod necesar vinovată de infracțiunile imputate. 44. Ținând seama de considerentele anterioare, Curtea consideră că, în ciuda trimerii făcute de instanțele civile la dispoziții din Codul muncii, este la fel de adevărat că acestea au utilizat termeni care depășeau cadrul civil și astfel au pus la îndoială nevinovăția reclamantului. 45. În concluzie, Curtea consideră că utilizarea de către instanțele civile a ordonanței de încetare a urmăririi penale pronunțate de parchet în procedura penală inițiată împotriva reclamantului, pentru a respinge acțiunile acestuia privind raporturile sale de muncă, justifică extinderea domeniului de aplicare al art. 6 par. 2 la cele două proceduri civile (...). În plus, consideră că faptul de a se baza în mod decisiv pe ordonanța de încetare a urmăririi penale pronunțată în procedura penală și termenii folosiți de instanțele civile sunt incompatibili cu prezumția de nevinovăție (*cauza Teodor c. României, hot. din 4 iunie 2013*).

7. Presumția de nevinovăție prin raportare la declarațiile autorităților. Dreptul de informare a publicului cu privire la proceduri judiciare în curs. 54. (...) O atingere adusă prezumției de nevinovăție poate fi generată nu doar de un judecător sau de o instanță, ci și de alte autorități publice (*Daktaras c. Lituaniei*, §§41-42). 55. Art. 6 par. 2 nu poate, cu toate acestea, împiedica, cu privire la art. 10 CEDO, autoritățile să informeze publicul asupra anchetelor penale în curs, dar cere ca acestea să o facă cu toată discreția și toată rezerva pe care o impune respectarea prezumției de nevinovăție. (...) 56. (...) ceea ce este important pentru aplicarea dispozițiilor citate anterior este sensul real al declarațiilor în cauză, și nu forma lor textuală (*Lavents c. Letoniei*, §126). Or, în speță, comunicatul de presă relatează că reclamantul a fost surprins în flagrant, precum și circumstanțele concrete constatate în cursul procedurii de organizare a flagrantului. Faptele relatate de comunicatul de presă pot fi înțelese ca o modalitate prin care Ministerul Public afirmă că existau suficiente probe pentru a justifica decizia sa de începere a urmăririi penale împotriva reclamantului (...). 57. În plus, Curtea observă că impactul cauzei și importanța pe care aceasta o avea în ochii opiniei publice rezultau din poziția ocupată de reclamant, judecător (...), în contextul luptei împotriva corupției, un subiect de interes atât pentru

autoritățile naționale, cât și pentru marele public. 58. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu identifică, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție (*cauza Catană c. României, hot. din 29 ianuarie 2013, M. Of. nr. 258 din 9 mai 2013*).

8. Presumția de nevinovăție. Declarații ale autorităților. Campanii mediatiche. 127. Curtea recunoaște că art. 6 parag. 2 nu poate împiedica, în raport cu art. 10 CEDO, ca autoritățile să informeze publicul despre anchetele penale în desfășurare, dar impune ca acestea să o facă cu toată discreția și toate rezerva pe care le implică respectarea prezumției de nevinovăție (...). Aceasta reamintește, totodată, că o campanie de presă virulentă este, în unele cazuri, susceptibilă să prejudicieze caracterul echitabil al procesului, influențând opinia publică și, în consecință, instanțele care trebuie să se pronunțe asupra vinovăției acuzatului [*Akay c. Turciei* (dec.)]. 128. În ceea ce privește declarația prim-ministrului, Curtea notează pentru început că videoconferința a avut loc numai cu prefectii, într-un cadru profesional, fără să fie adresată publicului. În plus, chiar și în acest context restrâns, premierul nu a menționat numele reclamantului (*a contrario, Vitan c. României, §9*). Acesta s-a limitat la a preciza că doi polițiști au fost prinși în flagrant, ceea ce corespunde mai degrabă unei informații privind desfășurarea unei anchete și nu echivalează cu o afirmație privind vinovăția. Ținând seama de contextul în care au fost făcute afirmațiile în litigiu, respectiv în cadrul unei prezentări a preocupărilor autorităților față de probitatea persoanelor care lucrează în instituțiile de poliție, Curtea admite că afirmațiile prim-ministrului pot fi înțelese ca o simplă modalitate de a ilustra problema identificată (...). Prin urmare, în legătură cu caracterul general al termenilor folosiți, nu se poate admite că s-a făcut o declarație oficială privind vinovăția reclamantului, care de altfel nu fusese vizat nominal. 129. În ceea ce privește pretinsa campanie de presă, în opinia Curții, reclamantul nu a demonstrat că a existat împotriva sa o campanie mediatică de o virulență de natură să influențeze sau în măsură să influențeze formarea opiniei judecătorilor și rezultatul deliberării. În această privință, Curtea observă că articolele incriminate de reclamant au fost publicate în zilele ulterioare declarației prim-ministrului, fără ca reclamantul să invoce un comunicat de presă oficial ca stând la baza surselor jurnaliștilor. Prin urmare, nu s-a stabilit că autoritățile au contribuit la alimentarea unei campanii de presă împotriva reclamantului (...). Din moment ce articolul (...) invocat de reclamant nu a încercat să nuanțeze afirmațiile referitoare la faptele reținute împotriva sa, autoritățile naționale nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acțiuni singulare ale presei (...). 130. În plus, articolele referitoare la reclamant au apărut în iulie 2001, la data arestării sale, în vreme ce a fost condamnat de tribunalul militar la 7 iunie 2002. Prin urmare, s-a scurs un interval de timp important între apariția articolelor incriminate și momentul condamnării sale. De asemenea, trebuie remarcat că instanțele sesizate să judece cauza erau compuse integral din judecători de profesie, care au de regulă o experiență și o formare în măsură să le permită să respingă orice sugestie exterioară procesului (...). Curtea observă, de asemenea, că interesul ziarelor pentru cauză și importanța acesteia pentru opinia publică rezultau din poziția ocupată de reclamant, ofițer de poliție, în contextul combaterii corupției, motiv de îngrijorare atât pentru autoritățile naționale, cât și pentru public (...). 131. Având în vedere cele precedente, Curtea nu poate constata, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție (*cauza Begu c. României, hot. din 15 martie 2011, M. Of. nr. 278 din 26 aprilie 2012*).

9. Presumția de nevinovăție. Declarații de presă. Inculpat magistrat. 160. Curtea evidențiază că, în speță, interesul ziarelor pentru cauză și importanța pe care o avea în